

Szabó Fanni Mária

Beszámoló – az Írás-olvasás a 21. században szekció munkájáról –

Varga Katalin a szekcióülés felvezetéseként azt kérdezte, hogy vajon ki lehet-e kerülni a digitális technológiát az iskolában? A válasz az, hogy nem, nem érdemes. Hétköznapi életünk számos tevékenysége, ügyintézésünk, munkahelyi feladataink egyre inkább, és egyre nagyobb mértékben digitális felületeken folynak.

A 21. század elején már világosan látszik, hogy az internetes hálózati kultúra a fiatalok számára a családhoz és az iskolához hasonló szocializációs közeggé vált. 2010-ben a magyar háztartások 2/3-ában volt számítógép, 60%-ukban internetelés, és ez az arány a gyermeket nevelő háztartásokban ennél magasabb. A PISA 2009 jelentés szerint a magyar tanulók az OECD-átlagnál is többet használják a számítógépet kikapcsolódási és tanulási céllal. A 15–24 éves generáció több mint 90%-a tényleges számítógép- és internethasználó a 2010-es KSH adatok szerint. Őket hívhatjuk netgenerációnak, Y és Z generációnak, vagy éppen digitális bennszülötteknek.

A kérdés tehát már rég nem az, hogy az iskolának szembe kell-e néznie a digitális technika okozta kihívásokkal, sokkal inkább az, hogy ennek mi a módja, milyen tényezők segíthetik vagy hátráltatják az IKT-technikák használatát az iskolákban.

Jakab György a szekció első előadója, Marc Prensky 2001-es, jól ismert, *Digitális bennszülöttek, digitális bevándorlók* című cikkére alapozta mondanivalóját. Prensky kulturálisan elkülönülő csoportként tekint a digitális kultúrában szocializálódó diákokra, a *digitális bennszülöttekre*, és a digitális kultúrában kevésbé otthonosan mozgó felnőttekre (tanárookra), azaz a *digitális bevándorlókra*. Feltételezi, hogy a két csoport között nem csupán az infokommunikációs technológiák használatának intenzitása tér el, hanem ennél mélyebb érzékelési és gondolkodásbeli különbségek is megjelentek. Eszerint a bennszülöttek érdeklődése, probléma- és feladatmegoldása, figyelemkoncentrációs képessége eltér azokétól, akik az internetet csak felnőtt korban kezdték használni. Amennyiben Prensky feltételezéseit elfogadjuk, be kell látnunk, hogy az iskolának nagy kihívással kell szembenéznie: a digitális bevándorló tanároknak kell a digitális bennszülött diákok IKT-kompetenciáit fejlesztenie.

Jakab György a digitális bennszülöttekre és bevándorlókra nem generációs csoportokként tekint, sokkal inkább „gyakorlók” és „nem gyakorlók” kulturális különüléseként értelmezi e a különbségeket. Ezek a kultúrák leglátványosabban az iskolában ütköznek össze, ám hangsúlyozta, ott sem lehetetlen a különböző kultúrák közötti átjárás. Ehhez azonban a hagyományosan hierarchikus tanár-diák viszonyt partneribb kapcsolattá kellene átalakítani.

Az előadó szerint ma még nincs konszenzus abban, hogy az iskolának mennyiben kell figyelembe vennie a diákok megváltozott igényeit, elvárásait és szükségleteit. A 19. századi tömegoktatási modellben az iskola előre meghatározott kész tudáselemeket nyújt a diákoknak, amelyekkel egy lassan változó világban életük végéig elboldogulhatnak. A 21. századi pedagógiai paradigma az, hogy az iskolai tudásátadásnak szorosan össze kell kapcsolódnia a társadalmi kommunikáció többi alrendszerével (a médiával, illetve a hálózati kultúrával), és személyre szabott módon egy folyamatosan változó környezetben történő eligazodásra kell felkészítenie a felnövekvő generációkat. Jelenleg Magyarországon nincs általánosan elfogadott konszenzus az iskola szerepével kapcsolatban, többféle pedagógia kultúra él egymás mellett, ezért a pedagógusok kevéssé tudnak igazán adekvát módon reagálni a digitális fejlődés kihívásaira.

Hunya Márta korreferátumában többek között arról beszélt, hogy a pedagógusok miként értékelik saját maguk, iskolájuk és diákjaik IKT-használatát, milyen félelmek, téves hiedelmek gátolják őket a digitális technológia alkalmazásában. A PISA 2009-es jelentésben ugyanis az olvasható, hogy míg a hagyományos szövegértés terén Magyarország eredménye megfelel az OECD-átlagnak, addig a digitális szövegértés területén az átlagnál gyengébb eredményt értünk el. A leszakadók, vagyis a szövegértésben a leggyengébb eredményt elértek aránya a diákok negyedét tette ki, legnagyobb hányaduk pedig a minimálisan elvárt (2.) szintet érte el.

A PISA-mérés kimutatta, hogy a digitális szövegértésre pozitívan hat: ha a tanulók változatos szövegeket olvasnak, illetve ha az internetet információkeresésre használják. A tanórai számítógép-használat azonban Magyarországon kevéssé jellemző: az OECD országok között sereghajtók lettünk, hiszen mind a 29 országban, minden óratípusban a hazainál több tanuló használ hetente legalább egyszer számítógépet. Ez nem magyarázható az iskolák nem megfelelő felszereltségével: az egy számítógépre jutó tanulók száma kedvezőbb, mint az OECD-átlag.

A kérdés az, hogy az infrastrukturális befektetés miért nem látszik a tanulók teljesítményén.

Hunya Márta az eredmények javulását a pedagógusok szemléletének megváltoztatásától várja. A TÁMOP 3.1.1 program 6.7.1-es projektjében kifejlesztett online önértékelő eszköz (eLEMÉR) első felmérésének eredményeit ismertetve több, a pedagógusokban élő téves hiedelemre hívta fel a figyelmet a diákok internethasználatával, internetről való tudásával, digitális írástudásával kapcsolatban.

Szerinte nagyon fontos a szemléletváltás az iskolában: a pedagógusnak nem „oktatni” kell a tanulókat, hanem meg kell szervezniük azt az aktív tanulási folyamatot, amelyben ők maguk is részt vesznek. Serkenteniük kell a diákok kreativitását, biztosítva az alkotás örömeit. Ha egy feladat izgalmas kihívást jelent, akkor a tanulók nem csak a „ctrl+c – ctrl+v” műveletet fogják használni a feladatmegoldások során. A pedagógusoknak nem a felelőtlen vagy etikátlan internethasználat lefülelése, hanem a felelős eljárások megtanítása a feladata.

Az előadó felhívta a figyelmet arra, hogy a digitális technikák elősegíthetik az egyéni fejlesztést és a differenciálást is.

A digitális technikák elterjedéséhez, rutinszerű használatához motiváló iskolai környezet szükséges, amely nagyban függ az iskola vezetőségétől.

Az előadásokat nem követte tételes vita. A főként gyakorló pedagógusokból álló község egyetértett az előadókkal az IKT-használat fontosságában és előnyeiben. Több hozzászóló is megosztotta pozitív tapasztalatait a digitális technológia használatával kapcsolatban: a diákok figyelmét könnyebben meg tudják ragadni, van lehetőség a gyors és személyes visszajelzésekre.

Az egyik hozzászóló felhívta a figyelmet a szakiskolák átalakuló rendszerére, amely lehetőséget adhatna a digitális technikát is integránsan magába foglaló tananyag kidolgozására.

A pedagógusok digitális technológiával szembeni fenntartásainak egy része a diákok előtti megszegyenüléstől való félelemmel kapcsolatos. A pedagógus-képzés általában nem készíti fel a leendő pedagógusokat az IKT alkalmazására, és a képzés során nem is találkoznak a korszerű megoldásokkal. A felszólalók ezzel kapcsolatban arra hívták fel a figyelmet, hogy a pedagógusnak nem kell technikai virtuóznak lennie, hiszen az adott tantárgy oktatásában nem a technológia felhasználásának, hanem az átadott tartalomnak kell a hangsúlyt kapnia. Az IKT-t lehetőségnek kell tekinteni, amivel a diák és tanár egyaránt élhet.

A diskurzus konszenzussal zárult, amit Jakab György utolsó diája foglalt össze:

Az Internet-pedagógus „Egy olyan új szellemű tanár, aki képes hozzásegíteni a tanulókat az aktív, önálló, de mégis közös ismeretszerzéshez, és folyamatos önképzéssel lépést tart az újdonságokkal, netán a saját tanulóival...” (Fehér Péter)